Gintautas Zabiela

Žvalgomieji tyrinėjimai Anykščiuose 1996–1997 metais

1996–1997 m. LII 12 Anykščių senamiesčio vietų vykdė archeologinius tyrinėjimus. Jų apimtis ribojo taikomasis tyrimų pobūdis. Per du sezonus senamiestyje ištirtas bendras 588,7 m^2 plotas, užfiksuota 11 trasų ruožų, iškastas 1 šurfas. 4 vietose aptikta viduramžių senamiesčio kultūrinių sluoksnių su įvairiais radiniais.

Vykdant pastato A. Baranausko a. Nr. 12 rekonstrukciją be archeologinių tyrinėjimų buvo sutvirtinti pamatai bei po visu namu iškasti rūsiai. Šių darbų metu iškastose žemėse surinkta nemažas kiekis radinių, fragmentiškai fiksuotos 2 rūsio sienelės. Iš geležinių dirbinių minėtina: kastuvo, keptuvės dalys, peilio ašmenys, 2 žirklės, replės, bato pasagėlė, pentinas be žvaigždutės, plokštės su reljefiniu ornamentu kampas, masyvi rankena, 4 kabliai. Iš negausių varinių dirbinių (iš viso 5 vienetai) pažymėtina 16 cm skersmens lėkštelė su skylute viduryje, 14 cm skersmens platus skardinis žiedas, į kurį įsideda 11 cm skersmens dangtelis (taurės formos, puoštas reljefiniais rumbais), bei skardinės puodo sienelės su 2 ąsomis. Matyt, tai bus kažkoks žydų naudotas varinis puodas.

Žemės kasimo darbų metu surinkta 240 žiestosios keramikos fragmentų, 12 stiklinių dirbinių šukių, 26 koklių gabalai bei 21 cm pločio plokščios čerpės dalis. Daugiausia buvo neglazūruotos ir neornamentuotos keramikos šukių – 121 kaklelis. 6 sveikų puodų dugnų skersmenys svyruoja nuo 5,5 iki 12 cm. 61 dugnas bei priedugnis išliko fragmentiškai. Registruotos ir 47 puodų sienelės, 9 ąsos. Esama ir išskirtinių: stambaus ąsočio, puošto bangele bei giliais retais įspaudais, šukės, dalis žalsvai rudo glazūruoto dubens (10 cm skersmens dugnu, 8,5 cm aukščio) bei pilkos neglazūruotos (10 cm skersmens dugnu, 4,1 cm aukščio) lėkštės dalys. Surasta ir retesnių dirbinių: 9,5 cm skersmens dangtelis, dengęs puodą su 7 cm skersmens anga, molinės keptuvės koja bei rankena. Stiklinių dirbinių daugumą sudaro butelių šukės: kaklelių bei dugnų dalys. Tarp koklių vyrauja vazoninių koklių sienelės bei neornamentuotų plokštinių koklių dalys. Įdomesni 3 žaliai glazūruotų koklių su augaliniu ornamentu

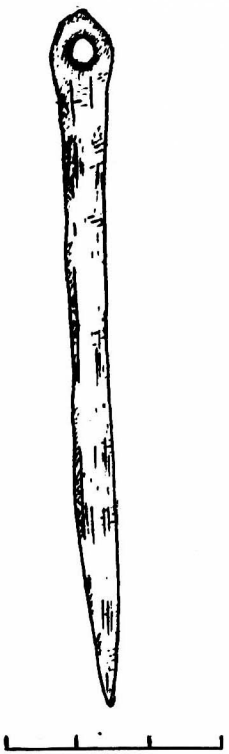

Pav. 58. Anykščiai. Kaulinis adiklis su skylute.
Fig. 58. Anykščiai. Bone darning needle with a hole.

fragmentai, neglazūruoto koklio su augaliniu ornamentu dalis bei 4 karnizinių koklių dalys.

Visi dirbiniai A. Baranausko a. Nr. 12 surinkti statybininkų, todėl galima nustatyti tik jų bendrą chronologiją – XVI–XIX a. Iš fiksuotų rūsio sienelių ir statybininkų pasakojimų aiškėja, kad bendras kultūrinių sluoksnių storis pastato vietoje siekė iki 1,5 m, o XVI–XVIII a. sluoksniai buvo iki 1 m storio. Fragmentiškai fiksuotose vietose pastebėti 3 gaisrų pėdsakai, aptikta XVII a. krosnies liekanų. Sluoksnių apačioje rastas 9,5 cm ilgio kaulinis adiklis su skylute (pav. 58).

A. Baranausko a. Nr. 14, laiptų į rūsį vietoje, ištirtas 10,5 m^2 plotas. Iš bendro 1,5 m storio kultūrinių sluoksnių klodo archeologiškai vertinga yra tik 80 cm storio apatinė dalis, kurioje aptikta XVII–XIX a. žiestosios keramikos ir 1810 m. Rusijos 2 kapeikos.

A. Baranausko a. ir Vilniaus g. kampe, telefono šulinio vietoje, ištirtas 2 m^2 dydžio šurfas. Jame aptikti iki 1,3 m storio kultūriniai sluoksniai su keramika ir gyvulių kaulais; apatinė iki 50 cm storio sluoksnių dalis gali būti datuojama XVII–XVIII a.

Klojant elektros kabelio trasą kieme tarp Vilniaus, J. Biliūno g. bei A. Baranausko a., dviejose vietose aptiktas nesuardytas viduramžių senamiesčio kultūrinis sluoksnis su gausiais ir įvairiais radiniais. Vertingiausias jis yra į R nuo kieme stovinčio ūkinio pastato, kur prasideda 30–40 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus ir yra daugiau kaip 45 cm storio. Tamsiai pilkame dirvožemyje, 10 m ilgio, 20 cm pločio ir iki 80 cm gylio elektros kabelio trasos griovio vietoje (iš viso iškasta apie 0,8 m^3 kultūrinio sluoksnio), aptikti 148 žiestosios keramikos fragmentai, 8 stiklinių indų dalys, 2

plokštinių koklių gabalėliai, 7 geležiniai dirbiniai – senamiesčiui būdingos statybinės detalės: vinys, apkalai, kibiro (?) ir apvalios per 20 cm skersmens plokštelės fragmentai. Kokliai plokštiniai, glazūruoti tamsiai žalia glazūra be ornamento bei žalsvai ruda glazūra su augaliniu (?) ornamentu. Daugiausia butelių stiklo duženų (dugnai, kakleliai, sienelės) ir tik vienas žalsvo stiklo taurės fragmentas. Surinkta keramika: 31 pakraštėlis, 96 sienelės, 18 dugno fragmentų ir 3 ąsos. Porą indų galima rekonstruoti. Tai 27,5 cm skersmens bei 9 cm aukščio žaliai glazūruotu vidumi XVII a. būdinga lėkštė gilesniu viduriu. Ir 12,5 cm skersmens, per 4 cm aukščio taip pat žaliai glazūruotu vidumi dubuo gana stačiomis sienelėmis. Rasta 10 šukių, ornamentuotų įspaudais arba bangelėmis. Dauguma šukių yra neglazūruotos vietinės gamybos keramikos, 6–10 mm storio sienelėmis. Sprendžiant iš radinių, elektros kabelio trasa kirto kieme buvusį ilgą laiką naudotą šiukšlyną, kurio turinį galima datuoti XV–XVIII a.

Dar vieno vėlyvo šiukšlyno vieta aptikta šalia pastato Vilniaus g. Nr. 3, prie V sienos augusio medžio vietoje. Raunant jo kelmą surasti 5 geležiniai dirbiniai: apkalai, vinys, 61 žiestosios keramikos šukė, 11 plokštinių bei vazoninių koklių fragmentų, 38 gyvulių kaulai ir net 62 įvairių stiklinių indų bei butelių šukės, susilydžiusios gaisro metu. Visa tai su nedidelėmis išimtimis datuojama XIX a. pirmąja puse. Sprendžiant iš šiukšlių duobės stratigrafijos, į šią vietą buvo suversti XIX a. vidurio gaisravietės likučiai.

1996–1997 m. Anykščių senamiestyje vykdyti taikomojo pobūdžio nedidelių apimčių tyrinėjimai vietomis leido patikslinti senamiesčio kultūrinio sluoksnio paplitimą bei išlikimą. Surinkta šiek tiek duomenų apie senąjį Anykščių reljefą. Bene įdomiausi yra Šaltupio kairiajame krante, dabartinės Vilniaus gatvės rajone, fiksuotas buvęs pylimą primenantis natūralus iškilimas, niveliuotas greičiausiai praeitame amžiuje.

Gintautas Zabiela

Excavations in Anykščiai, 1996–1997

In 1996–1997 LIH conducted excavations on 12 sites of the Old Town of Anykščiai. On 4 sites there were exposed habitation zones dating to the 15th–18th centuries that

mostly contained pottery, i. e. typical findings of the Old Town. A greater archeological interest was presented by a brass vessel, a stone darning needle, fragments of an imprinted jug and several plates. The collected material provides a lot of information about the relief of Anykščiai

Algirdas Žalnierius

1996 metų žvalgomieji tyrinėjimai Kaune, Rotušės aikštėje Nr. 14

1996 m. atliekant pastato Rotušės a. Nr. 14 žvalgomuosius tyrinėjimus (Kauno senamiesčio 3 kvartalas), PRI buvo iškastos 5 perkasos ir ištirtas 46 m^2 plotas. Tyrinėjimų tikslas – nustatyti Rotušės a. V šone susiklosčiusio kultūrinių sluoksnių stratigrafiją ir buvusių statybų raidą.

Pastatas Rotušės a. Nr. 14 yra statytas 1924–1925 m. Istorinių žinių apie XV–XVIII a. sklypo statinius nerasta – tepaminėta, kad 1664 m. miestiečio D. Naugirdo apgriautas mūrinis namas buvo parduotas T. L. Boratiniui, o šis jame įrengė pinigų kalyklą. Namas stovėjęs tarp dviejų mūrinių pastatų. Tyrinėjimai patvirtino, kad minėtame sklype XVII a. viduryje jau stovėjo mūrinis pastatas.

Kultūrinių sluoksnių storis siekia 1,3–4,2 m. Didžiausias gylis rastas pastato V gale, kur XV a. buvo iškasta neaiškios paskirties duobių. Iki XVI a. vidurio sklype stovėjo tik mediniai pastatai. XVI a. viduryje prie Rotušės a. ant arkinių pamatų buvo pastatytas 18 m ilgio mūrinis pastatas. Pastato plotis 8 m, V gale – 6 m, sklypo Š riba sutampa su XVI a. pastato Š šonu. Prie pastato V galo buvo rastas alaus daryklos kompleksas, kurį sudaro 2 apvalios krosnys ir gaisrasienė. Išliko tik krosnių R dalis ir pakuros Š sienelė. Daryklą sudarė 2 apvalios krosnys, kurių vidinis skersmuo yra apie 1,5 m, sienelių storis – apie 26 cm. Išlikusios pakuros patalpos sienelės ilgis yra 1,16 m. Apvali krosnies dalis guli ant lauko riedulių pamatėlio. Virš jo sumūrytos 2 eilės plytų buvo po žeme, kitos eilės buvo virš buvusio žemės paviršiaus. Krosnies padas išklotas plytomis. Krosnis buvo pakuriama iš V pusės. Kokia buvo pakuros konstrukcija – galima tik spėlioti,